

Gospodarski List.

Glasiło c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: Ernest Klavžar.

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa odgovornemu uredniku — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 7.

V Gorici, 6. Aprila 1888.

Leto VIII.

O reji kuretine.

Pred vsem treba znati izbirati jajca za valitev. Znano je, da imajo jajca različno težo. Poprečno tehta jajce 60 do 70 gramov; a imamo tudi jajca, ki tehtajo le 30 gr.

Skušnja je dokazala, da je pitika, ko se izvali, dva do trikrat teža od jajca, iz katerega se je izlegla. Zato podstavlaj koklji vedno naj teža jajca.

Po jajcu sodimo tudi precej zanesljivo, kacega spola je zarod v njem.

Opazovaje jajce pri luči vidiš na vrhu zračne mehurčke, ali pa je prazno ob straneh — v prvem slučaju se izvali iz jajca petelinček, v drugem pa cibica. Podolgljita jajca dajejo navadno peteline, bolj okrogla pa cibe. Po prvem načinu določiš spol uže naprej v 90 do 95 od sto slučajev. Tudi na izvaljenih piščetih so zanesljiva znamenja, po katerih razločujemo njihov spol: Temnejši grbenček kaže ti pe elinčka, svitleji pa cibico.

Nadalje tudi lahko določujemo, koliko jajic izleže dobro krmljena kokoš. Na kokošjem jajčjku je do 600 jajic; v prvem letu jih nese 20 do 25, v drugem 120, v tretjem 135 do 159. V četrtem letu začenja rodovitnost pojemati, kokoš nese jih 114 do 120, torej v štirih letih okoli 400 jajic. Po četrtem letu nosi kokoš vsako leto manj jajic ter ne poplačuje več krme.

Razumna gospodinja ne bo torej ravnala kokoši več kakor štiri leta.

Na Francoskem in v Italiji imajo primerno uravnane kurnjake in tudi na Nemškem so začeli v tem oziru posnemati Francoske sosedo, spoznavši znameniti dobiček, ki ga dajejo taki kurnjaki. Pred vsem je treba za to skrbeti, da so kurnjaki gorki, ker ima gorkota velik vpliv na rodovitnost kokoši.

Po zimi ostajajo kokoši uže pri 3 stopinjah mraza v kurnjaku in če je ta gorak in snažen, nosijo dobre kokoši celo zimo jajca. Najprimerniši tlak v kurnjaku je iz opeke, ker ga najlažej snažimo. Okna naj bodo velika in razpostavljena solncu; poleti naj

bodo ves čas odprta, tudi po noči, toda premrežiti jih treba, da je kuretina zavarovana proti ropu. Palice, na katere poseda kuretina, so 5-6 cm široke in štirivoglate ter uložene v zabitih deščicah, da jih lahko brez težave snemamo; namesto deščic rabimo bolje železo, za katerim se ne nabirajo tako lahko mrčesi. Palice pa morajo biti tako postavljene, da ne more više sedeča kuretina pomazati one na spodnjih palicah. Najnižja palica, na katero poseda navadno petelin, naj bo toliko preč od stene, da si ne more repa na steni obrusiti.

Tla naj se zagrnejo po leti s peskom, po zimi pa s kratko rezano slamo; primešajo se tudi lahko jelove bodke, zemlja itd.; vendar pa je treba kurnjak in palice večkrat preiskati in z vročo vodo osnažiti; dobro je, da se palice pobelijo z apnom. Tudi kokošja gnezda naj bodo pravilno nameščena. Najbolje je, da se iz desk napravljena podolgata škriuja loči v tri oddelke; vsaki oddelek je odločen za eno gnezdo. Vmes postavljene stene morajo biti tako visoke, da kokoši druga druge ne vidijo; po vrhu pa naj se položi deska, da ne morejo druge kokoši oresnažiti gnejzd, in da so gnezda bolj temna. Vendar pa mora biti deska tako visoko položena, da si noseče kokoši ne pokvarijo repov.

Taka iz desk narejena gnezda imajo to prednost, da se lahko prekladajo in tedaj brez težave osnažijo. Zraven takih pokritih gnejzd pa postavimo lahko v kurnjak tudi kako odprto, s slamo poslano gnezdo, da si kokoši lahko zbirajo. Takim gnejzdom pa moramo večkrat slamo prekladati; staro, obrabljeno slamo je najboljše sežgati. Pokrita in odprta gnezda treba vsaj vsaki mesec enkrat z vročo vodo očistiti, ali pa prekaditi. V vsako gnezdo, naj je pokrito ali odprto, položimo eno porcelanasto, ali iz mavca (krede) narejeno jajce, da se kokoši odvadajo jajca popikati. Tako vloženo jajce pa je treba večkrat oprati.

Kurnjake je najboljše zjutro snažiti, ko je kuretina zapustila svoje prenočišče. V ta namen položimo ponev, v kateri se nahaja žvepleni cvet, nad

živo oglje, ter pustimo, da se tako dolgo kadi, dokler se žvepleni par ne razširi po celem prostoru, koji naj zaprt ostane do poldne; popoldne ga pa do večera dobro prezračimo, da se razžene par, preden zasede kuretina palice v kurnjaku.

Kokošim je navadni živež zruje, katero nabirajo po dvoriščih, gnojiščih itd.

Na ta način se preživé skoro zastonj. Zraven tega jedó tudi žužke, zelene rastline, gomoljnice (krompir, repo itd.) kuhinjske odpadke. Če hočemo pa, da bodo nosile kokoši mnogo jajc, potem ne zadostuje, da jih samo tako krmimo. Sladne kali so najbolja piča, po kateri kokoši najraje nosijo jajca; v njih je nič manj od 18% beljakovine. Če pokladamo kokošim redno tako pičo, smemo računati na znamenito množino jajc. Tudi meso je izdatna piča ter upliva na rodovitnost kokoši. Ker je pa dobro meso predrago, rabi se z uspehom meso poginulih živali; razrežemo je na drobne kose in posušimo po leti na solnci, po zimi pa v peči; potem je shranino in kedar je čas za rabo, je skuhamo, pohladimo in na dan po eno polno lopato naméčemo za vsakih dvajset kokoši. Dobrodejen učinek pokaže se kmalo, ker bomo mogli tudi sredi zime vstrezati s frišnimi jajci. Za pitanje piščet rabimo z najboljim vspehom oves ali turšico. Od obojih rabimo za $\frac{1}{3}$ manj, nego vsake druge piče.

Če hočemo pa zrediti debele, okusne kokoši, kopune, ali piščance, hranimo jih zdaj s pehanim ovsom, zdaj s pehano turšico in s kuhanim rižem.

Tudi gnoj, ki nam ga daje kuretina, moramo jemati v poštev, kedar preudarjamo, ali se izplača reja kuretine ali ne. Ta gnoj ima svojo posebno vrednost, toda ker je sam na sebi premočan, ravnamo razumno, če potrosimo gipsa ali zemlje v kurnjake, da se gnoj uže tu pomeša in da postane tako tem izdatniši. Ena sama kokoš daje na leto 10 kilogr. gnoja.

V kokošjaku je mnogo rastlinskih redil, koja se lahko razkrojé; zato je ta gnoj močan in v mnogih slučajih celo premočan, tako da ga moramo previdno rabiti. Najbolje ugaja vrtom ali tam, kder ureba revnim setvam pomagati. Sicer pa naj se pomeša med kompost, kateri pridobi po njem mnogo na svojej vrednosti.

„Landw. Mitth.“

O sajenji dreves.

Sajenje drevesa na določeno mesto je v sadje-reji eno pglavitnejših opravil, od kterega odvisi vsakako prihodnost drevesa; ono se pa redko kedaj pravilno izvršuje. Mnogim sadilcem je žalibog zadosta, da so skopali majhno jamo, kakor bi sadili kak cvetoč grmiček. Taka jama pa ne zadostuje koreninam mladega drevesa, ker se ne morejo v njej svobodno in uspešno razvijati. Kedor sadi, ta poréže navadno raje debele korenine, a mlade bolj šibke potlačí kar v jamo, samo da mu ni treba jame razširiti. Zgodi se, da tak dela tako narobe večkrat

iz nevednosti, kot iz lenobe, ne da bi pomislil, da zatira glavne dele, kateri služijo drevesu v dovažanje hrane. Ako je potem par lopat zemlje na korenine nametal — ne glede na to, ali je dobra ali slaba — ter jo z nogami dobro poteptal, misli si, da je s tem uže vse opravil. Preteče pa leto za letom, drevo ostane vedno le šibko, ter hira tako, kot bi ne imelo niti znamenja življenja v sebi, in mnogo tako posajenih dreves posahne na vse zadnje, še predno so obrodila kaj sadu. Sliši se pa potem glasno pritoževanje: v našem podnebji in v naši zemlji ni mogoče vzgojiti sadnih dreves i. t. d.!

A to ni res; kajti v mnogih slučajih ni kriva zemlja in tudi podnebje ne, da ne vspevajo sadna drevesa, ampak zakrivil je to sadjerejec sam, ker ni dreves prav, ali vsaj ne s potrebno skrbnostjo usadil.

Glavna skrb in opravilo naj mu je, zemljo dobro pripraviti s tem, da skoplje jamo kacic 0.6-1 meter globoko, z ozirom na dobroto zemlje, ter 1-2 metra široko. Ker potrebuje drevo veliko hrane, moramo skrbeti, da vdobi na začasnem prostoru v prihodnosti dovolj in dobre hrane, namreč redilne snovi, ktera je drevesu ravno to, kar človeku redilna hrana. V mokrejši zemlji porabimo v to svrhu konjšek, ovčjek in cestno blato, kateri trije dobro pripravljeni nam dajejo dober, zemljo ogrevajoč gnoj. V bolj gorkejši, peščenejši zemlji vporabimo kravjek, kateri bolj hladi. V izkopano jamo uamečemo do kacic 40 cm. na globoko takega gnoja, toda vsajenemu drevesu ne smejo priti korenine kar naravnost na gnoj, koji moramo pokriti poprej s plastjo zemlje, da ne začnejo drevesne korenine gajiti.

Ako je zemlja močvirna, moramo jo poprej drainirati, ali umetno izmočiriti; ako tega ne storimo, ne dobimo trpežnih dreves, ker jim polagoma pogunjijejo korenine.

Nekateri kopljejo jame za sajenje dreves že poprej, ter puste popolnoma odprte t. j. ne da bi vže nekaj časa prej nekoliko zemlje, do potrebne visočine v nje nametali — dokler ne saue; to ima pa nasledke; ako smo skopali globokeje jame, kot je potrebno koreninam sajenega drevesa (kar pa naj se vsakikrat zgodi) se novo nametana zemlja vleže, in korenine se premaknejo iz svojega stališča, ktero tem dalje traja, čem globokeje smo jame skopali. Razen tega se zamoremo pozneje prepričati, da je drevo pregloboko ali preplitvo bilo sajeno, ker se drevo v istej meri kot zemlja vleže.

Da pa to zabranimo, najbolje je, ako kopljemo jame poprej, ter jih do potrebne visočine uže takrat z dobro zemljo in gnojem zasujemo (seveda moramo kamenje odstraniti.) To opravilo je tem uspešniše, ako je izvršimo v takem času, ko ni zemlja močno zmrznjena, ali s snegom pokrita, ter ne preveč mokra. Nikdar pa ne smemo hitro saditi v jamo, ampak tem več časa popred, ko skopljemo jamo, ter pustimo, da se nametana zemlja vleže, tem bolje je to za sajena drevesa.

Vilj. Dominko.

Driska pri teletih.

V novejem času slišimo prav pogostoma tožiti, da imajo teleta drisko in navadno je ta bolezen, ktera obiskuje naše hleve, precej huda ter nastopa celó kot prava dristna epidemija, ktera nam prizadene na naših teletih lahko občutljivo škodo.

Zeló različni uzroki prouzročujejo to bolezen ter pospešujejo njen razvoj. Zraven tega, da se tele prehladi, ali da si prenapolni želodec z mlekom, ktero je po porodu jako tolsto, vzbuja nevšečne nasledke pri teletu tudi to, če se kravi ne poklada njenemu stanju primerna piča. Če hočemo, da ne pride po teletenji življenje krave v nevarnost, ob enem pa da bo dobivalo tele naravno, zdravo in ne pretolsto mleko, moramo kravo prav zmerno in pravilno krmiti. Po teletenji naj dobiva krava skozi tri dni zraven morne pijače samo zdravo, sladko, ne prašno travniško senó, da se ne zapreči oslabljeno prebavljanje. Za pijačo je dobro, da rabimo najboljše pšenične otrobe ali pšenično moko, ktera ne zavira tako lako prebavljanja, kakor ržena moka, po kojey se rada vzbuja mrzlica. Po tretjem dnevu smemo kravo zopet normalno krmiti, samo da jej pokladamo suho rezanico pomešano z nepokvarjeno repo in pa primerno močnejšo pičo. Tisti živinorejci pa, kteri krmijo navadno z oparjeno ali ogreto pičo, naj ves čas, dokler tele sesá, ne pokladajo kravi take piče; kajti okisanje piče prouzročuje vrenje mlečne kisline, ktero kaže svoje neugodne nasledke v celém želodcu.

To velja o krmenji krave porodnice. — Tele pa naj v prvi dobi vsaj petkrat na dan poseba kravo in sicer naj se kravi, posebno če je čobra dojenica, vsakrat nekoliko prvega mleka odvzame, da ne more tele prepožrešno sesati in prenapolniti si želodca. Če je tele zdravo preživelo prvih 14 dni, dovolimo mu lahko brez nevarnosti, da se po trikrat na dan popolnoma po svoji volji nasesa.

Če bomo vselej na ta priprost način previdno ravnali, nastopala bo telečja driska le v posamičnih slučajih in ne bo grozila z nevarnimi nasledki.

Če se pa to vendar zgodi, raztopimo 1 gr. salicilne kisline in 1 gr. tanina v morni vodi, ali še bolje v kamilčnem zvarku in dajmo to teletu užiti; s tem je gotovo ozdravimo, da le ni žival uže preveč oslabljena in na pol mrtva. Pri tistih teletih, ktera še rada sesajo, smemo na to računati, da okrevaljo, ko enkrat ali dvakrat použijejo nasvetovano zdravilo; razume se pa samo po sebi, da med zdravljenjem in nekoliko dni potem ne smejo dobivati popolne hrane — ampak zadostuje naj jim polovica navadne hrane.

Tako piše neki oskrbnik P. Wesener v "Wiener Landwirt. Zeitung".

Gospodarske novice

Živinske zavarovalnice. — Iz Šempasa smo prejeli naslednje vrste:

Dne 15. maja p. l. prosil je istega dne voljeni osnovalni odbor kmetijsko družbo, naj ona pripomore k ustanovitvi živinske zavarovalnice. Priložil je tudi pravila.

Po predlogih posebnega odseka, kateri je pretresaval načrt pravil, odobril je glavni odbor c. k. kmetijske družbe nekatere premembe. Najvažnije so:

1. Naj vsaka posamemena zavarovalnica praviloma ne razteza svojega delovanja čez meje dotične županije. — Če bi potirjane letne zavarovalnine ne zadostovale za poravnavo škode tistega leta, moral bi se primanjkajoči znesek za odškodbo poškodovancev razdeliti med vse društvenike v primeri vplačanih zneskov. "Ta pogoj smatra odbor za reobhodno potreben, da se zadosti načelu vsajemuosti., Kmetijsko društvo spoznava korist take zavarovalnice in obljubuje svojo moralično podporo.

Oсноvalni odbor priporoča gg. županom, naj to stvar preudarijo in naj se dogovoré s župani sosednih občin, da se v tistih krajih, kjer so take zavarovalnice potrebne, tudi ustanové.

Oсноvalni odbor končal je s tem svoje delovanje. Kdor želi pravila pregledati ali prepisati, naj naznaní podpisanemu.

Klobovs.

Razkaz milodarov za revne prebivalce na Goriškem, zadete po lanski suši in labi sletini. Darovali so dalje:

Cesar *Pedó* v Bolzanu 5 gl. — Iv. N. vitez Visini na Dunaji 50 gl. — Mesto Gorica po svojem zastopu 200 gl. — D. L. S. na Dunaji 5 gl. — Nj. prevzvišenost knezo-nadškof Dr. Alojzij *Zorn* 100 gl. — Baronica *Zoe Lederer* 5 gl. — Upravništvo *N. Fr. Presse* na Dunaji je nabralo 117 gl. — Josip *Doljak* inženir v Zenji 5 gl. — Društvo "Gabinetto di lettura" v Gorici 50 gl. — Dr. Jurij *Hrašovec* odvetnik v Slov. Gradci 5 gl. — Gospa *Emilja Schilder* rojena pl. Mulitsch je nabrala v Bilinu na Češkem 314 gld. — Tvrška Jakob *Brunner* v Trstu 100 gl. — Vodstvo "*Rudolfinum*,"-a v Gorici 100 gl. — Grof *Zichy* iz dohodka onega koncerta, ki ga je priredil v Gorici pod patronatom baronice *Rassauer Marinelli*, 100 gl. — Baron *Mayr pl. Melenhof*, ud gosposke zbornice na Dunaji 20 gl. — *Farni urad* v Podbrdem je nabral 9 gl. — Čisti dodek predstave, prirejene po dvornih igralcih na Dunaji pod patronatom kneginje *Hohenlohe* 1322 gl. 36 kr. — Tržaški "Männer Gesang-Verein" dohodek društvene zabave 93 gl. 74 kr. — A. D. *Bratje Bolaffio* v Gorici 20 gl.

Vsega skupaj se je nabralo do zdaj 18.869 gl. 47. kr. in 40 frankov v zlatu.

Sadjarji pozor! — Vrtnar piše in to velja tudi za naše kraje:

Vse sadno drevje kaže letos obilo rodnega lesu, in ako ne bode Lvare delala kaka vremenska nezgoda, imeli bomo letos izvrstno sadno letino. Nekaj je pa vender še, kar preti uničiti up do dobre letine, to pa more sadjar sam odvrniti. To so gosenic. Gosenic bode letos izvenredno veliko, in ako ne bodo vsi oni, ki so poklicani delati, da se zatre mrčes, izpolnili svoje dolžnosti, potem nam ni misliti na obil pridelan. Zatorej na delo vsi sadjarji! Vsak naj za se izpolni svojo dolžnost ter drevje do čistega obere gosenic, potem pa naj zahteva, da tako stori tudi njegov sosed. Deželna postava je na strani umnega sadjarja; ako brezumen gospodar noče svojega drevja očistiti gosenic, tedaj ima županstvo pravico siliti ga k temu. *Torej sadjarji, ako hočete imeti obilo sadja, izpolnite svojo dolžnost, a silite tudi županstva, da jo izpolno.*

Občni zbor c. kr. kmet. društva dne 5. oprila je bil maloštevilno obiskovan; zbralo se je v društvenih prostorih samo 22 društvenikov, dva nad obli-gatnim številom. Predsedoval je prevzvišeni g. grof *Coronini*, vlado je zastopal c. kr. minist. tajnik grof *Strassoldo*.

Zbor je brez ugovora na znanje vzel, oziroma potrdil poročilo o društvenem delovanju leta 1887, društveni račun za l. 1887 in proračun za tekoče leto, stanje društvenega premoženja koncem leta 1887 in račun o porabi državnih podpor dovoljenih za l. 1887.

Za podpredsednika je bil per acclamationem potrjen g. *I. Bolle*, vodja tukajšnjega c. kr. poskuševališča za svilorejo in vinarstvo. — Grof *Mantica* je izrazil svoje obžalovanje, da se na državni avstrijsko — italijanski meji še vedno najnadležniše zapreke delajo prevažanju gnoja od ene strau na drugo in je priporočal, naj bi se društvo v korist mejnih kmetovalcev potrudilo, da doseže potrebne olajšave. — Predsednik je omenil, da se je to uže storilo.

S tem je bil dovršen devni rad.

Potrjena razdelitev občinskih zemljišč. Z Najvišim sklepom od dne 14. marca t. l. je potrjen načrt razdelitve občinskih zemljišč na Banjšicah sv. Duha. Ker je bila ta potrdila v obče željno pričakovana — jo bodo občinarji gotovo z veseljem pozdravili in se koj lotili delitve.

Spomladnja paša po senožetih. — Po nekod imajo kmetovalci navado, da pasejo živino od zgodnje spomladi do sv. Jurija po senožetih. Ta navada jim je pa zelo škodljiva, ker dajejo take senožeti potem dosti manj sena! Saj drugače ni mogoče! Senožeti pričenjajo zeleneti že meseca malega travna, večkrat celo že meseca sužca. Če pasemo po senožetih ob tem času, pomuli nam živina takoj prve travne bilke. Trava se tako v rašči tolikaj ovira in zadržuje, da ne more prav od tal. In vse to se godi ravno ob istem času, ko bi imela vlaga največ pripomagati uspešni rasti, in ko ima

trava dobivati največ moči. Ni čuda torej da nam dajejo potem take senožeti poprek za *tretjino* manj sena in da trpijo še posebno ob suhem vremenu! Zaleže li torej tista malovredna paša na spomlad za toliko manjši pridelok? Bi li ne bilo bolje in ceneje, če bi pridelovali več krme na polji ter tako skrbeli za potrebni živež o zgodnji spomladi? —

Glejmo torej, da odpravimo toliko škodljivo spomladnjo pašo po senožetih povsod, koder je še v navadi!

„Kmet.“

Jajca se ohranijo dolgo sveža, če jih denemo v slano vodo, v kateri ostanejo toliko časa, da se potopé.

Potem jih obrišemo in spravimo v suh pesek, v otrobe ali pa v žaganje. Tako spravljena ostanejo dobra leto in dan.

Krvavečim ranam ustaviš hitro kri, ako jih potreseš s prahom kovaškega oglja in potem povežeš s kako ruto.

„Kmet.“

Tržne cene

27. marcija t. l. v Gorici.

	od gold.		do gold.	
Pšenica	8	10	8	20
Koruza	7	—	7	50
Rž	7	—	7	50
Ječmen	6	—	6	25
„ pehan	11	—	11	50
Oves	5	80	6	—
Fižol	8	—	12	—
Ajda	8	—	8	50
Riž (fin)	22	—	24	50
Riž navaden	20	—	21	50
Riž indijsk	14	—	17	50
Seno	2	90	3	10
Slama	2	20	2	30
Češplje (goriške črne)	12	—	16	—
Breskvice (suhe)	45	—	50	—
Fige (suhe)	16	—	18	—
Maslo (kuhano)	—	96	1	—
Maslo (surovo)	—	90	—	98
Sir (Bovški prav star)	—	100	—	105
„ „ star	85	—	90	—
„ „ nov	60	—	64	—
Vino črno furlansko				
100 litrov	18	—	24	—
Vino črno kraško	18	—	26	—
Vino belo Dornber.	15	—	19	—
Vino belo briško	17	—	20	—